

In deze rubriek belicht Jeroen Dera recente gedichten die zich goed lenen voor klassengesprekken in het literatuuronderwijs.

Gedicht in de klas: Wout Waanders

Een nieuwe stad

Gisternacht heb ik een nieuwe stad bedacht.
Het lijkt er verdacht veel op de stad waarin ik woon,
met dezelfde winkels, dezelfde auto's in het verkeer,
en hetzelfde aantal bomen, maar jij bent er ook,

jij bent er gewoon weer.

Ergens in je straat kom ik je tegen.
Je glimlacht, vraagt: is het anders zonder mij,
en ik knik: wat had je gedacht. Dan open jij je armen en
ik omhels je met terugwerkende kracht.

Uit: Wout Waanders, *We zijn nog lang niet halverwege*.
De Harmonie, 2025.

'Een nieuwe stad' is het openingsgedicht van *We zijn nog lang niet halverwege* (2025), de tweede dichtbundel van Wout Waanders. Deze toegankelijke Nijmeegse dichter won in 2021 de C. Buddingh'-prijs voor zijn debuut *Parkplan*, dat als pretpark in poëzievorm overigens zeer geschikt is als laagdrempelige kennismaking met het genre. Ook 'Een nieuwe stad' leent zich goed voor een rijke introductie op de dichtkunst, en vooral op de rol die contextinformatie kan spelen bij de interpretatie van poëzie.

Laten we eerst eens kijken naar de vorm van het gedicht. Het bestaat uit drie strofen, achtereenvolgens een kwatrijn, een eenregelige strofe en nog een kwatrijn. Het effect van deze versificatie is dat de regel 'jij bent er gewoon weer' letterlijk in het hart van het gedicht komt te staan, terwijl het ook inhoudelijk om een cruciale mededeling gaat. Je kunt dat inzicht gebruiken om leerlingen duidelijk te maken dat de manier waarop een gedicht is ingedeeld, niet toevallig hoeft te zijn: ook keuzes met betrekking tot de strofebouw dragen bij aan de betekenis van een gedicht. Als je tijd hebt, zou je de les kunnen beginnen door (groepjes) leerlingen de negen (genummerde) regels van Waanders' gedicht te geven met de vraag om ze in te delen in minimaal twee strofen. Vervolgens kun je de keuzes van de leerlingen confronteren met de vorm die Waanders gekozen heeft. Welke verschillen zijn er, en in hoe-

verre maken die wat uit voor de manier waarop we het gedicht lezen?

'Een nieuwe stad' kan ook goed worden gebruikt om enkele basisbegrippen uit het instrumentarium voor poëzieanalyse bij leerlingen te introduceren (of te herhalen). Welke vormen van herhaling zien zij bijvoorbeeld in klank en zinsstructuur? Minimaal drie equivalenties zijn hier de moeite van het aanstippen waard: de a-assonantie in 'gister-nacht', 'bedacht', 'verdacht', 'glimlacht', 'gedacht' en 'kracht' (als je toch bezig bent, kun je hier de term *mannelijk rijm* aanhalen), de o-assonantie in 'woon', 'ook' en 'gewoon', en de drieslag in 'met dezelfde winkels, dezelfde auto's in het verkeer, / en hetzelfde aantal bomen'. Om te voorkomen dat het markeren van zulke vormen van herhaling blijft steken in het afvinken van literaire begrippen (onder het mom: 'benoem de assonantie en we gaan door naar de volgende vraag'), is het belangrijk om ook stil te staan bij het mogelijke effect van deze equivalenties (zie ook Dera, 2021a, hoofdstuk 6). De tricolon in de eerste strofe zorgt er bijvoorbeeld voor dat het woord 'maar' een nog sterkere tegenstelling aangeeft en de a-assonantie verbindt de beide kwatrijnen met elkaar, waardoor de regel 'jij bent er gewoon weer' nog sterker tussen die twee strofen wordt ingeklemd. En misschien kun je zelfs de vraag opwerpen of Waanders' aandacht voor vormparallelismen niet uitstekend past bij de parallelle wereld die hij *inhoudelijk* aan het scheppen is: een stad waarin alles hetzelfde is, behalve dan de aanwezigheid van de jij-figuur die kennelijk verdwenen was.

Natuurlijk is het die jij-figuur die inhoudelijk de interessante interpreta-

tievraag oproept. Want wie is die 'jij' precies? Het is duidelijk dat het lyrisch ik deze persoon mist, want waarom anders zou er een nieuwe stad bedacht moeten worden waar die jij er 'gewoon' weer is? En waarom anders zou je er als dichter voor kiezen om de vraag 'wat had je gedacht' in de slotstrofe af te sluiten met een punt in plaats van een vraagteken – het is toch nauwelijks een vraag te noemen dat de wereld compleet anders is zonder deze ontbrekende 'jij'? Maar hoe duidelijk het ook is dat het lyrisch ik in de taal een plaats kan scheppen om deze geliefde met terugwerkende kracht te omhelzen, het blijft in het midden om wie het exact gaat.

Nu is die openheid fundamenteel voor de poëzie, en in principe zou je een les over dit gedicht dan ook uitstekend kunnen eindigen met de mededeling dat we nooit zullen weten hoe de vork in de steel zit. Juist bij 'Een nieuwe stad' is het echter interessant om leerlingen te laten zien hoe cruciaal contextuele informatie kan zijn bij de interpretatie van vragen als 'wie is de jij-figuur?'. Zo staan er in *We zijn nog lang niet halverwege* de nodige gedichten waarin sprake is van een relatiebreuk. In het gedicht 'Uitlaten', bijvoorbeeld, vertelt het lyrisch ik dat hij het nijlpaard (ja, echt) van zijn vriendin Nienke dag na dag begint uit te laten, tot na jaren het moment komt 'dat je / met een nijlpaard aan de lijn in de avond / langs een eetcafé komt en daar opeens / je geliefde van eerder ziet zitten'. Dit soort gedichten over uitdovende liefdes gaan binnen het bestek van één bundel ontegenzeggelijk het gesprek met elkaar aan, en ze vormen een argument voor de stelling dat de 'jij' in 'Een nieuwe stad' een ex is om wie het lyrisch ik liefdesverdriet heeft.

Echter: er zijn ongetwijfeld ook leerlingen die opperen dat de 'jij' een overleden dierbare is. En ook daar valt veel voor te zeggen, zeker als je meer kennis aanbrengt over de ontstaansgeschiedenis van 'Een nieuwe stad'. Waanders nam het gedicht dan wel op als opener van *We zijn nog lang niet halverwege*, maar hij schreef het in eerste instantie in zijn functie als stadsdichter van Nijmegen, meer specifiek tijdens de coronapandemie. Als gelegenheidsgedicht in een anderhalvemetersamenleving laat het gedicht weinig interpretatieruimte voor de vraag wie de jij-figuur precies is: dat is iemand die het lyrisch ik – als symbool voor vele stadsge-noten in het hevig getroffen Nijmegen – aan corona verloren heeft. Ook de omhelzing 'met terugwerkende kracht' krijgt in deze context extra lading, want het was natuurlijk uitgerekend tijdens de coronacrisis dat omhelzingen uit den boze waren.

Waanders is zeker niet de enige dichter die op de pandemie gereflecteerd heeft via poëzie, een genre dat zowel lezers samenbracht als kritische vragen oproep vanwege het sentiment dat het volgens sommigen ontlokte (cf. Dera, 2021b). Een fascinerende slotvraag voor een poëzieles over 'Een nieuwe stad' zou dan ook kunnen zijn: waarom koos Waanders ervoor om nergens in zijn bundel te vermelden dat hij het gedicht tijdens de covidjaren schreef? Misschien is het beste antwoord op die vraag wel: omdat de 'jij' nu iedereen kan zijn – ook iemand die de leerling mist.

LITERATUUR

Dera, J. (2021a). *Poëzie als alternatief*. Wereldbibliotheek.

Dera, J. (2021b). Evaluating poetry on Covid-19: Attitudes of poetry readers toward corona poems. *Journal of Poetry Therapy*, 34(2), 77–94.